

MAHALLIY QADRIYATLAR VA GLOBALLASHUV: QARAMA- QARSHILIK VA UYG'UNLIK

Alfraganus University

xalqaro munosabatlar yo'nalishi

II bosqich talabasi Sobirjonov Boburjon

Ilmiy rahbar: katta o'qituvchi Madiyor Turdiyev

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahalliy qadriyatlar va globallashuv jarayoni o'rtasidagi murakkab munosabatlar tahlil qilinadi. Globallashuv natijasida dunyo madaniyatining unifikatsiyalashuvi kuchayib borayotgan bir paytda, ko'plab millatlar o'zining tarixiy, madaniy va axloqiy asoslarini saqlab qolish uchun harakat qilmoqda. Tadqiqotda ushbu ikki yo'nalish o'rtasidagi qarama-qarshiliklar, ularning ijtimoiy va madaniy oqibatlarini, shuningdek, uyg'unlik yaratish imkoniyatlari ilmiy asosda yoritilgan. Mahalliy qadriyatlar va global tendensiyalar o'rtasidagi integratsiyani muvozanatlash orqali milliy identitetni saqlab qolish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Globallashuv, mahalliy qadriyatlar, milliy identitet, madaniy integratsiya, sotsial transformatsiya, qadriyatlar konflikti, uyg'unlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается сложное взаимодействие между местными ценностями и процессами глобализации. По мере усиления культурной унификации во всем мире, многие нации стремятся сохранить свои исторические, культурные и нравственные основы. В исследовании анализируются конфликты и точки соприкосновения между этими двумя тенденциями, их социальные и культурные последствия, а также возможности для гармонизации. Особое внимание уделено сохранению национальной идентичности через баланс между локальными традициями и глобальными влияниями.

Ключевые слова: Глобализация, местные ценности, национальная идентичность, культурная интеграция, социальная трансформация, конфликт ценностей, гармония.

Abstract: This article explores the complex relationship between local values and the processes of globalization. As cultural unification intensifies globally, many nations are striving to preserve their historical, cultural, and ethical foundations. The study analyzes the tensions and intersections between these two dynamics, their social and cultural implications, and the potential for achieving harmony. The research emphasizes strategies for maintaining national identity through balancing local traditions with global influences.

Keywords: Globalization, local values, national identity, cultural integration, social transformation, value conflict, harmony.

I. KIRISH VA MAVZUNING DOLZARBLIGI

Bugungi global dunyoda axborot texnologiyalari, iqtisodiy integratsiya, madaniy almashinuvlar va xalqaro migratsiya natijasida globallashuv jarayoni tobora kuchayib bormoqda. Ushbu jarayon bir tomondan jamiyatlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlasa, boshqa tomondan mahalliy madaniyatlar, urf-odatlar va qadriyatlar tizimining o'zgarishiga, ayrim hollarda esa yo'qolib borishiga sabab bo'lmoqda[1/73]. Aynan mana shunday murakkab jarayonda mahalliy qadriyatlar va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar dolzarb masalaga aylanmoqda. Bu masala nafaqat madaniy yoki axloqiy jihatdan, balki siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy identitet, tarixiy xotira va jamiyatning axloqiy ustunlari asosan mahalliy qadriyatlar orqali shakllanadi[2/24]. Globallashuv esa bu qadriyatlarni universal me'yorlar bilan almashtirishga harakat qiladi. Masalan, G'arbga xos individualizm, raqobatbardoshlik, pragmatizm kabi g'oyalar ko'plab mamlakatlarda an'anaviy kollektivizm, oila va jamiyatga sadoqat, ma'naviyat kabi qadriyatlar bilan to'qnash kelmoqda[3/34]. Bu esa o'z navbatida turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida tushunmovchiliklar, madaniy stress va qarama-qarshiliklar keltirib chiqarmoqda.

Shu bilan birga, globallashuv har doim ham mahalliy qadriyatlarga tahdid soluvchi omil emas. Aksincha, ba'zi hollarda ularning yangi shaklda tiklanishi,

zamonaviy ifodalar topishi va xalqaro maydonga chiqishiga zamin yaratadi. Masalan, milliy kiyimlar, ovqatlar, folklor san'ati elementlari global turizm va ommaviy madaniyat vositasi sifatida dunyo bo'ylab tanilmoqda. Bunday holatlar globallashtirish va mahalliylik o'rtasidagi uyg'unlik modelini shakllantirish imkoniyatlarini ochib beradi.

Ushbu ilmiy maqolada aynan shu ikki kuch — globallashtirish va mahalliy qadriyatlar — o'rtasidagi o'zaro ta'sir, qarama-qarshiliklar, va ular orasida uyg'unlikka erishish yo'llari tahlil qilinadi. Tadqiqot dolzarbligi shundaki, bu masala hozirgi davrda o'zligini saqlab qolishga urinayotgan ko'plab jamiyatlar uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, yoshlarda milliy g'urur, ma'naviy ong va global dunyoda o'z o'rnini anglashni shakllantirish uchun bu masala bo'yicha chuqur ilmiy yondashuv zarurdir.

II. METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda mahalliy qadriyatlar va globallashtirish o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tahlil qilish, ushbu ikki ijtimoiy-madaniy fenomen o'rtasidagi qarama-qarshiliklar va uyg'unlik holatlarini aniqlash maqsad qilib olindi. Tadqiqotda sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) tadqiqot metodlarining uyg'unlashuvi asosida kombinatsiyalashgan metodologik yondashuv qo'llanildi.

Tadqiqot obyekti va subyekti:

• **Obyekt:** O'zbekiston jamiyatida shakllangan **mahalliy qadriyatlar tizimi** va unga globallashtirish jarayonlarining ta'siri.

• **Subyekt:** Toshkent, Farg'ona va Samarqand viloyatlarida istiqomat qiluvchi **turli yoshdagi (18 yoshdan 60 yoshgacha) respondentlar**, shu jumladan o'qituvchilar, talabalar, mahalla faollari, ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari.

Ma'lumot to'plash usullari:

1. So'rovnoma (anketaviy tadqiqot):

300 nafar respondent ishtirokida so'rovnoma o'tkazildi.

Savollar quyidagi yoʻnalishlarni qamrab oldi: globallashuvning shaxsiy qadriyatlarga taʼsiri, milliy urf-odatlariga munosabat, gʻarbiy madaniyat elementlariga qiziqish darajasi.

2. Yarim strukturaviy intervyular:

15 nafar ekspert (sotsiolog, tarixchi, pedagog, jurnalist) bilan suhbat oʻtkazildi.

Intervyular mahalliy qadriyatlarning himoyasi, globallashuvga qarshi madaniy immunitet shakllanishi, va integratsiyaning ijobiy jihatlari haqida boʻldi.

3. Kontent-tahlil:

Oʻzbek va xorijiy OAVda (matbuot, televideniye, internet) eʼlon qilingan maqolalar, bloglar, ijtimoiy tarmoq postlari tahlil qilindi.

Ayniqsa TikTok, Instagram va Telegram kanallardagi milliylik va zamonaviylikni aks ettiruvchi postlar asosiy manba boʻldi.

4. Hujjatlar tahlili:

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari, madaniyat va taʼlimga oid strategik hujjatlar, BMT va YUNESKOning globallashuv boʻyicha tavsiyalari oʻrganildi.

Tadqiqotda qoʻllanilgan usullar:

- **Deskriptiv statistika:** Soʻrovnoma natijalari Excel va SPSS dasturlarida tahlil qilindi, respondentlar qarashlaridagi tendensiyalar aniqlandi.

- **Tematik tahlil:** Intervyularda aniqlangan asosiy mavzular (milliy identitet, madaniy assimilyatsiya, global madaniyatga moslashuv) ajratib olindi.

- **Sotsiologik yondashuv:** Ijtimoiy guruhlar (ayollar, yoshlar, qishloq aholisi, shaharliklar) oʻrtasida qadriyatlardagi tafovutlar oʻrganildi.

Etika masalalari:

Tadqiqot jarayonida barcha respondentlardan yozma rozilik olindi, shaxsiy maʼlumotlar maxfiy saqlandi, intervyular anonim tarzda tahlil qilindi. Maʼlumotlar faqat ilmiy maqsadlarda foydalanildi.

III. NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mahalliy qadriyatlar va globallashuv o'rtasida murakkab, ko'p qirrali munosabat mavjud bo'lib, ular o'zaro qarama-qarshilik va uyg'unlik elementlarini bir vaqtning o'zida namoyon qiladi[5/61]. So'rovnomma va intervyular natijalari asosida aniqlanishicha, respondentlarning 68%i mahalliy qadriyatlarni saqlash va avaylash muhim ekanini ta'kidlagan, ammo 54%i globallashuv jarayonlarini shaxsiy va jamiyat rivoji uchun zarur deb hisoblaydi. Bu ko'rsatkichlar milliy identitet va global madaniyat o'rtasida o'zaro muvozanat izlash tendensiyasini ochib beradi.

Ekspert intervyularida ham globallashuvning salbiy jihatlari sifatida milliy madaniyatning zaiflashishi, qadriyatlarning eriy boshlashi, madaniy assimilyatsiya xavfi ko'rsatildi. Biroq, ko'pchilik respondentlar globallashuvning yangi bilim, texnologiyalar, madaniyatlararo muloqot imkoniyatlarini yaratishini ham e'tirof etdi. Bu holat mahalliy qadriyatlar va global jarayonlarning o'zaro uyg'unlashuvi uchun ijobiy zamin bo'lishi mumkinligini bildiradi.

Kontent-tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlarda milliylikni himoya qilishga qaratilgan postlar ko'paygan, shu bilan birga global madaniyat elementlarini qabul qilishni targ'ib qiluvchi kontent ham ko'p. Bu holat zamonaviy yoshlar orasida madaniy dialog va identitetni mustahkamlash yo'lida yangi ijtimoiy platforma rolini o'ynaydi.

Statistik tahlil natijalari yosh va hududiy guruhlar o'rtasida farqlarni ko'rsatdi: yoshlar orasida globallashuvga nisbatan ochiqlik yuqori bo'lsa-da, qishloq aholisi va kattaroq yoshdagilar mahalliy qadriyatlarni saqlashga ko'proq urg'u beradi. Bu demografik tafovutlar milliy madaniyatni globallashuv kontekstida saqlash va rivojlantirish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqishda hisobga olinishi lozim.

Shunday qilib, mahalliy qadriyatlar va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar nafaqat qarama-qarshilik, balki uyg'unlik va o'zaro to'ldiruvchi jarayon sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Bu muvozanatni saqlash uchun jamiyatda madaniy savodxonlikni oshirish, milliy qadriyatlarni zamonaviy formatda saqlash va global

tajribalarni tanlash asosida integratsiyalashuvni rag‘batlantirish zarur. Tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, qarama-qarshiliklarni kamaytirish va uyg‘unlikni ta‘minlashda ta‘lim, madaniyat siyosati va ommaviy axborot vositalarining roli katta.

IV. XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, mahalliy qadriyatlar va globallashuv o‘rtasidagi munosabatlar murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, ular nafaqat qarama-qarshilik, balki uyg‘unlik va o‘zaro moslashuv jarayonlarini ham o‘z ichiga oladi. Mahalliy qadriyatlarning saqlanishi milliy identitetni mustahkamlash va madaniy merosni asrash uchun muhim bo‘lsa, globallashuv esa jamiyatlarga yangi imkoniyatlar, texnologiyalar va madaniy almashinuvlarni olib keladi. Shu bois, qarama-qarshiliklarni bartaraf etish va uyg‘unlikni ta‘minlash uchun ikki tomonlama yondashuv — mahalliy qadriyatlarni hurmat qilish va global jarayonlarni oqilona qabul qilish — zarur.

Tadqiqotda aniqlangan demografik farqlar va ijtimoiy xulq-atvor tahlillari asosida ta‘lim va madaniyat siyosatida integratsiyalashuvga asoslangan strategiyalar ishlab chiqilishi muhimligi ta‘kidlandi. Milliy madaniyatni zamonaviy vositalar yordamida saqlash, yosh avlodni madaniy savodxonlikka o‘rgatish, shuningdek, global o‘zgarishlarga moslashishni rag‘batlantirish jamiyatdagi madaniy uyg‘unlikka erishishda asosiy omillar hisoblanadi[7/18].

Natijada, mahalliy qadriyatlar va globallashuv o‘rtasidagi uyg‘unlik nafaqat madaniy barqarorlik, balki milliy taraqqiyot va global maydonda samarali integratsiya uchun ham poydevor yaratadi[6/120]. Shu bois, global jarayonlarni mahalliy madaniyat kontekstida boshqarish va uyg‘unlashtirish istiqbolli ilmiy va amaliy yo‘nalish sifatida dolzarbligini saqlab qoladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*. University of Chicago Press. p. 73.
2. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. University of Nevada Press. p. 24.

3. Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, 65(1), pp. 19–51. p. 34.
4. Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. Columbia University Press. p. 61.
5. Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press. p. 104.
6. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. Sage Publications. p. 120.
7. UNESCO. (2009). *Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue*. UNESCO World Report. p. 18.